

відносно високий рівень фондоємності продукції.

Література: 1. Закон України "Про внесення змін до Закону України "Про оподаткування прибутку підприємств" //Відомості Верховної Ради. — 1997. — №27. — С.181. 2. Указ Президента України від 7 березня 2001 року №169/2001. "Про концепцію амортизаційної політики." //Офіційний вісник України. — 2001. — №11. — С. 1. 3. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 7 "Основні засоби". — Харьков: Информационно-производственная фирма Эпсилон, 2000. — №11. — С. 35 – 40. 4. Lutz F., V. The theory of instrument of the firm. — Princeton, 1951.

РОЗВИТОК ІНОЗЕМНИХ ІНВЕСТИЦІЙ ТА ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ХАРКІВСЬКОГО РЕГІОНУ В УМОВАХ ДІЇ СПЕЦІАЛЬНОГО РЕЖИМУ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

УДК 339.727.22 + 330.341.1 (477.54) **Матюшенко І.Ю.,
Коноваленко І.А.**

В основі стимулювання залучень іноземних інвестицій лежать програми приватизації, які впроваджуються нині в різних групах країн, а також надання різноманітних пільг [1, с. 120 – 124].

Україна також реалізує свою політику стимулювання щодо залучення закордонних інвестицій. До основних нормативних актів, які регламентують цю політику і створюють механізми її реалізації, слід віднести "Закон про режим іноземного інвестування", низку указів Президента України та постанов Кабінету Міністрів України з цього питання. Крім того, на території деяких регіонів діють специфічні Закони України, які регламентують функціонування спеціальних режимів інвестиційної діяльності (СПІД) на територіях пріоритетного розвитку (ТПР) та спеціальних (вільних) економічних зон (СЕЗ). Такий же закон про спеціальний

режим інвестиційної діяльності діє і на території міста Харкова.

Одним із джерел фінансування структурних реформ економіки, впровадження нових технологій, підвищення конкурентоспроможності продукції, створення нових підприємств і робочих місць стало залучення в економіку області іноземного капіталу у вигляді інвестицій та кредитів.

За підсумками 2001 року область посіла **третє місце** серед областей України після м. Києва та Дніпропетровської області за обсягами залучення інвестицій. Обсяг і динаміка надходження прямих іноземних інвестицій в економіку області за період 1996 – 2002 років приведений на рис. 1.

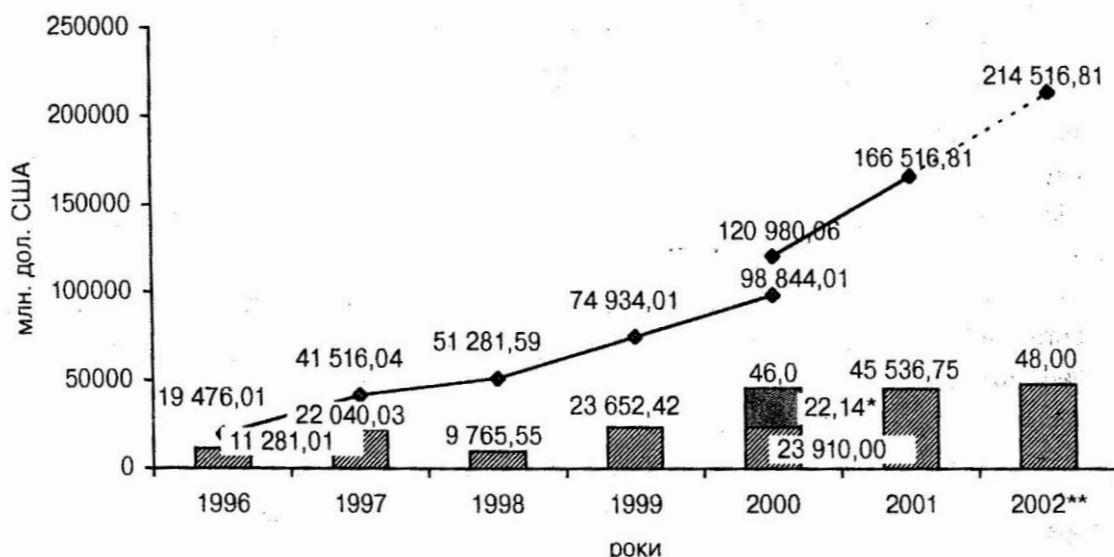
Станом на 1 січня 2002 року загальний обсяг іноземних інвестицій в Харківщині складає 192,5 млн. дол., у тому числі **прямих інвестицій** — 166,5 млн. дол.

Усього за 2001 рік залучено іноземних інвестицій на суму **48,8 млн. дол. США**, з яких 98% становлять прямі інвестиції. Причому **саме у 2001 році прямі іноземні інвестиції виросли майже в 1,7 рази** у порівнянні з 1999 та 2000 роками, що свідчить про певні позитивні зрушення у створенні сприятливого інвестиційного клімату для розвитку підприємницької активності в регіоні.

Слід відзначити, що значна частина інвестицій сконцентрована на підприємствах, що забезпечують **швидке повернення капіталу**. Це фінансова діяльність — 28,3 млн. дол. США (17%), операції з нерухомістю, здавання під найм та послуги юридичним особам — 32,4 млн. дол. США (19,4%), оптова та роздрібна торгівля, торгівля транспортними засобами і послуги з ремонту 20,2 млн. дол. США (12,1%).

У промисловість області вкладено 77,5 млн. дол. США (46,5%), з яких більшу частину вкладено в обробну промисловість — 75,3 млн. дол. США, в тому числі у харчову промисловість та перероблення сільськогосподарських продуктів — 32,4 млн. дол. США (19,5%

Обсяг та динаміка надходження прямих іноземних інвестицій у 1996 – 2002** роках

* — з I кварталу 2001 року до кола звітуючих організацій були включені організації, які одержали інвестиції в 90-х роках згідно з даними Єдиного державного реєстру підприємств та організацій України;

** — прогноз.

Рис. 1. Обсяг та динаміка надходження прямих іноземних інвестицій у Харківську область за 1996 – 2002 роки

від загального обсягу інвестицій), хімічну та нафтохімічну промисловість — 9,1 млн. дол. США (5,5%), машинобудування та металообробку — 5,5 млн. дол. США (3,3%), целюлозно-паперову промисловість та видавничу справу — 6,8 млн. дол. США (4,1%).

У 2001 році спостерігається інтенсифікація інноваційної діяльності промислових підприємств, у тому числі за рахунок іноземних інвестицій. Динаміку показників інноваційної активності іноземних інвестицій в економіці регіону у період з кінця 2000 року до кінця 2001 року можна охарактеризувати таким чином:

а) частка іноземних інвестицій, залучених в регіон, у вартості основних фондів регіону (в діючих цінах на кінець 2001 року) за попередніми даними виросла на 1,8% (а саме: з 1,0% у 2000 р. до 2,8% у 2001 р.);

б) частка вартості товарів та послуг, вироблених на підприємствах з іноземними інвестиціями регіону, у загальній вартості товарів і послуг, вироблених в регіоні, зросла на 2,4% (а саме: з 16% у 2000 р. до 18,4% у 2001 р.);

в) частка коштів іноземних інвесторів у загальному обсязі фінансування інноваційної діяльності в промисловості регіону зросла на 1,3% (а саме: з 1,0% у 2000 р. до 2,3% у 2001 р.);

г) частка організацій (підприємств) в регіоні, що виконували науково-технічні роботи, в їх загальній кількості у регіоні залишилася незмінною, а саме: 5,6%.

Характеристика інноваційної активності в галузях Харківського регіону, виражена у порівнянні обсягів введення в дію механізованих поточкових та автоматичних ліній, впровадження нових технологічних процесів, а також освоєння

нових видів продукції у 2001 році до обсягів 2000 року виглядає наступним чином:

а) усього в промисловості у 2001 році:

кількість введених в дію механізованих поточних та автоматичних ліній зросла з **10** у 2000 році до **17** у 2001 році;

кількість впроваджених нових технологічних процесів зросла зі **126** у 2000 році до **131** у 2001 році;

кількість освоєних нових видів продукції зросла з **810** у 2000 році до **1437** у 2001 році;

б) при цьому найбільша інноваційна активність спостерігалася в таких галузях, як:

машинобудування (введено ліній — **5** у 2000 р. та **4** у 2001 р., впроваджено нових технологічних процесів — **91** у 2000 р. та **96** у 2001 р., освоєно нових видів продукції — **99** у 2000 р. та **161** у 2001 р.);

харчова промисловість та переробка сільськогосподарських продуктів (введено ліній — **4** у 2000 р. та **9** у 2001 р., впроваджено нових технологічних процесів — **7** у 2000 р. та **4** у 2001 р., освоєно нових видів продукції — **193** у 2000 р. та **263** у 2001 р.).

Разом з тим за показником іноземні інвестиції в розрахунку на душу населення наша область значно відстає від середньодержавного. Так, на кожного громадянина України припадає близько **80 дол. США** залучених інвестицій, а в Харківській області — тільки **65 дол. США**.

Елементом інвестиційної політики, що сприяє зростанню надходжень іноземних інвестицій, розвитку зовнішньоекономічних зв'язків та інноваційної діяльності, збільшенню поставок на внутрішній ринок високоякісних товарів та послуг, створенню сучасної інфраструктури, є спеціальний режим інвестиційної діяльності (СПІД) на території міста Харкова.

Станом на кінець травня 2002 року Харківською інвестиційною Радою затверджені **55** інвестиційних проектів загальною кошторисною вартістю **195** млн. доларів США, в тому числі **28** проектів вартістю **77, 864** млн. доларів США,

згідно з якими планується залучення іноземних інвестицій у розмірі **62,763** млн. доларів США.

Іноземні інвестиції мають надійти з 17 країн світу та ряду міжнародних фінансових організацій. При цьому надходження іноземних інвестицій здійснюється та планується з наступних країн: США — **45,7%**, Європейський Союз — **18,5%**, Латвія — **12,7%**, Китай — **5,2**, В'єтнам — **9,1%**, Польща — **3,6%**, Ізраїль — **1,6%**, Швейцарія — **1,1%**, Естонія — **1,1%**, інші країни — **1,4%** тощо.

У структурі загальної суми залучених іноземних інвестицій найбільша частка припадає на харчову промисловість (**46,8%**), транспорт і зв'язок (**16,3%**), поліграфічну (**13,3%**) та легку (**10,3%**) промисловість. Відсоток іноземних інвестицій у машинобудування та енергетику складає лише **5,5%**.

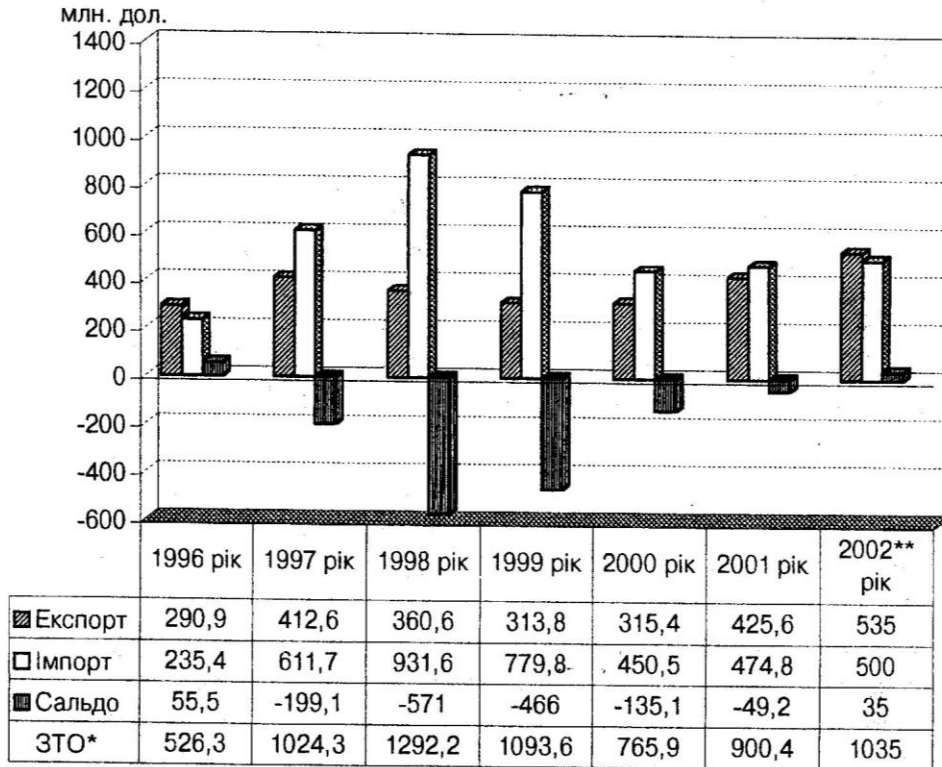
На теперішній час загальна сума залучених за цими проектами інвестицій складає **16,135** млн. доларів США, в тому числі іноземних — **13,674** млн. доларів США.

Іноземні інвестиції надійшли з 12 країн світу, МБРР та ЄБРР.

Аналізуючи зовнішньоекономічний оборот Харківської області з 1996 до 2001 року та за 1 квартал 2002 року, можна зробити певні висновки щодо впливу СПІД на тенденції розвитку зовнішньоекономічної діяльності підприємств області. Так, за даними Держмитслужби України, обсяг зовнішньоторговельного обороту за 2001 рік склав **900,4** млн. дол. США, що на **17,6%** більше, ніж у 2000 році. Експортні поставки склали **425,6** млн. дол. і збільшилися на **35,0%** проти 2000 року, імпорتنі надходження збільшилися на **5,4%** і склали **474,8** млн. дол. Від'ємне сальдо зовнішньої торгівлі товарами зменшилось на **63,6%** і склало **49,2** млн. дол. (у 2000 році — **135,1** млн. дол.). Таким чином, закріплюється позитивна тенденція до збалансованості експортних поставок та імпорتنих надходжень.

Питома вага області в зовнішньоторговельному обороті України за звітний період склала **2,9%**, у тому числі по експорту — **2,7%**, по

Основні показники розвитку зовнішньої торгівлі товарами
за 1996 – 2002 роки

* — для довідки; ** — прогноз.

Рис. 2. Показники зовнішньої торгівлі товарами за 1996 – 2002 рр.

імпорту — 3,1%. Харківська область займає 9 місце серед регіонів України по поставках товарів на експорт та 7 — по імпортом надходженням. Основні показники зовнішньої торгівлі товарами за 1996 – 2002 рр. приведені на рис. 2.

Починаючи з 1997 року, експорт області, як і весь її зовнішньоторговельний оборот, постійно зменшувався, і тільки у 2000 році вдалося зупинити падіння. І саме у 2001 році, **вперше за останні 4 роки, почалося зростання зовнішньоторговельного обороту**, а приріст експорту збільшився **у 1,4 рази** (в основному за рахунок високотехнологічної продукції).

Основними товарами, які експортувались за межі України, були машини та устаткування (39,2% від загальної вартості експорту). Осно-

ву імпорту складають товарні групи: машини та устаткування (16,2%) і тютюн (13,5%).

Підприємствами — учасниками СРІД — **на експорт** реалізовано продукції на 23 млн. дол., що становить 37,76% від загального обсягу продукції (або 61,13 млн. дол.), реалізованої підприємствами даної групи, та 98,25% від загального обсягу продукції, реалізованої на експорт усіма підприємствами — суб'єктами СРІД. Експорт продукції здійснювався в 13 країн світу, в тому числі — в Росію, Молдову, Казахстан, Узбекистан, Естонію, Латвію, Литву, Польщу, Болгарію, Румунію, Угорщину, Німеччину, Ізраїль.

В рамках СРІД **кардинально змінюється структура українського експорту-імпорту**: імпортуються новітні технології та обладнання, а також сировина, якщо така в Україні не вироб-

ляється або є неконкурентною за ціною та якістю, а експортується готова продукція, яка відповідає сучасним світовим вимогам якості:

поліграфічна продукція (етикетка, упаковка) — Росія;

продукція харчової промисловості (макаронні вироби) — Росія, Молдова, Естонія, Латвія, Литва, Польща, Румунія, Німеччина, Ізраїль;

меблі (корпусні меблі та стільці) — Росія, Молдова, Казахстан, Узбекистан, Болгарія.

За період з листопада 2000 року по грудень 2001 року підприємствами — суб'єктами СРІД — у м. Харкові було **імпортовано** товарів (обладнання, устаткування, комплектуючих виробів до нього — близько 58%, а також сировини та матеріалів — близько 42%) на загальну суму **11,26 млн. дол.**

Структура імпорту характеризується яскраво вираженою високотехнологічною спрямованістю. Так, *обладнання та комплектуючих до нього, а також високотехнологічні матеріали*, віднесені до 84-ї та 85-ї груп імпорту, займають близько **51,6%** загальної фактурної вартості імпортованих товарів, або **5,815 млн. дол.** Серед підприємств, які найбільш активно впроваджують нові технології у виробництві, можна відзначити АТЗТ "Харківська бісквітна фабрика" та ТОВ ТК "Велтон-телеком Харків", які імпортували близько третини товарів цих товарних груп.

У той же час доля імпорту харчових продуктів 1 – 24 товарних груп складає лише **3,0%**, або **0,33 млн. дол.**, серед яких значну вагу мають товари, які в Україні не виробляються, наприклад шортенгова (пальмова) олія. Імпортерами товарів цих товарних груп виступають лише 2 підприємства — суб'єкта СРІД — ТОВ "Техноком" та ТОВ "Харпродукт", що виробляють продукцію під торговою маркою "Мівіна".

Враховуючи зазначене, для залучення іноземних інвестицій в провідні галузі економіки регіону, на наш погляд, **необхідно:**

1. Створити умови для розвитку підприємств цих галузей з залученням на початко-

вому етапі власних коштів та коштів вітчизняних інвесторів. Для цього пропонується *внести зміни в Постанову Кабінету Міністрів України "Про порядок розгляду та затвердження інвестиційних проектів в пріоритетних видах економічної діяльності на території міста Харкова"* від 21.09.2000 року №1294 зі змінами від 10.01.2002 року №9 щодо розгляду проектів підприємств, які мають заборгованість перед бюджетами, з обов'язковим передбаченням поетапного погашення боргів під час дії пільгового режиму.

2. Ініціювати перед Кабінетом Міністрів України перегляд діючого Порядку нарахування прибутку за інвестиційним проектом, який має право на пільги (згідно з діючим законодавством) з метою уникнення дискримінації діючих підприємств, які реалізують інвестиційні проекти у порівнянні зі знову створюваними.

3. Ініціювати перед Кабінетом Міністрів України прийняття рішення про неприпустимість фактів тлумачення норм пільгового інвестиційного законодавства Державною податковою адміністрацією України шляхом видання внутрішніх методичних матеріалів, які не зареєстровані в Міністерстві юстиції України.

4. Під час розробки інвестиційних проектів в галузі машинобудування та енергетики залучати провідних вітчизняних та іноземних фахівців консалтінгових фірм, проводити незалежну експертизу підготовлених проектів.

5. На регіональному рівні створити структури для координації зовнішньоекономічної діяльності цих підприємств, створити банк даних їх інвестиційних можливостей, розповсюджувати інформацію серед вітчизняних та іноземних інвесторів.

Література: Костюнина Г.М., Ливенцев Н.Н. Международная практика регулирования иностранных инвестиций. Учебное пособие — М.: Анкил, 2001. — 128 с.